

Poznámky k Dostálově německé studii (Glaube ohne Gegenstand?...)

ke str. 1:

Předpona „um-“ má v němčině příliš silné pejorativní konnotace, které pak zejména při překladu do češtiny dělávají potíže. Proto bude – analogicky ovšem i v češtině – zapotřebí důkladněji rozlišovat mezi „ungegenständlich“ a „nichtgegenständlich“ (pokud vím, byl to přinejmenším už Hegel, který mezi obojím trochu rozdíl dělal, ale nepřiliš důsledně, a zejména, aniž by to výslovně, definitornicky formuloval).

Na téže str. 1 je hned další případ, jaké mohou vzniknout potíže při překladu:

„Unglaube“ může znamenat „nevíru“, ale také „nevěru“ či „nedověru“. A v tomto konkrétním případě by bylo zapotřebí dost důkladně zvážit, zda filosofická „Unglaube an LOGOS“ je spíše nevíra, či spíše nevěra či nedověra, nebo zda je problém hlavně v celé koncepci, neboť rozhodovat může kontext: jde o odmítnutí víry vůbec nebo jen o odmítnutí Jaspersova pojetí víry (zejména ‚filosofické‘). A na konkrétní místě ještě o to, zda jde nikoli přesně o víru, nýbrž o ten zmíněný LOGOS (a víru v něho).

ke str. 5:

„H. sieht in der Geschichte eine Entwicklung“ – Podobně jako české slovo „vývoj“ nebo „vývin“, je zejména německé slovo „Entwicklung“ etymologicky zatíženo vazbou na něco, co je považováno za původně zavinité (v němčině je ono „wickeln“, např. vedle „entwickeln“ také „verwickeln“ apod., podobně jako obráceně „entfalten“ je vlastně ještě zatíženější). Proto bych raději zůstal u dějin a dějinnosti jako fenoménu odlišného od evoluce. Zároveň si uvědomuji, že s tím rozlišováním budou značné potíže, protože budou chybět náhradní termíny. Asi by to chtělo přinejmenším poznámku pod čarou, ne-li celý článek. A pokud jde o „věc“: mám (teď) za to, že mythos se nepřeměňuje v religiozitu z vnitřních popudů či motivů (které se jen „rozvíjejí“, ale že k tomu „pa-fenoménu“ náboženskosti dochází zvnějšku, infekcí čili nákazou „logem“, ať už LOGOS chápeme jakkoli. Ale to ovšem samo o sobě neznamená, že pod vlivem (tradičně chápané) filosofie, tedy pod vlivem pojmovosti. Pojmy a pojmovost (a stejně tak filosofie) jsou vynálezem řeckým, zatímco LOGOS (po mém soudu – ostatně jako už u Hérakleita) funguje daleko dříve a hlouběji (všude, kde jde o celky a ne pouze o hromady). Ale to už je zase jiná. (A všiml jsem si zajisté, že Vy tam mluvíte o tom, že prvky Logu, pronikajícího do mýtu, byly nemytické – str. 6.)

ke str. 6.

Já si nejsem dost jist, jak to v němčině zní samým Němcům, ale pro mne „orientace na budoucnost“ je příliš „zpředmětňující“ – raději mluvím o orientaci „do budoucnosti“. V němčině bych proto raději viděl „in die Zukunft hinein“ než „an die Zukunft“ (Vy sám jste užil také formulace „bezieht sich der Glaube ... auf die Zukunft“, s. 18 – to „auf“ to asi moc nezlepší, že?). Moc to ani v jednom případě zlepšeno sice není, stejně si každý pomyslí: na něco budoucího. Zase by to ovšem chtělo poznámku pod čarou (nebo celou studii). S podobnými problémy se ovšem budou nutně potýkat i myslitelé příští (co to je třeba „Erfüllung“ – naplněnost čeho a čím? – a co to je zaslíbení? Nač vlastně můžeme a smíme doufat? etc. etc.)

ke str. 7.

Vlastně totéž: „neue Orientierung an der Zukunft“ – to ovšem zní poněkud případněji, pokud někdo pochopí, oč jde. Na první poslech (a pohled) to ovšem přímo vnucuje budoucí jako předmět, tj. jako ‚něco‘ v (z) budoucnosti.

ke str. 8.

Zase jen totéž: „eine ganz an der Zukunft orientierte Lebensart“.

(tamtéž:) „meint er immer etwas Irreligiöses“ – může to trochu mást; „nichtreligiöses“ by se mi jevilo jako případnější. (V češtině lišíme nenábožnost od bezbožnosti, a ovšem také od protináboženskosti), ale jsou tu velké odlišnosti v etymologii; v latině „religio“ je vlastně „opětovná vazba“ či svázanost, s významem „zakotvenost“, „zakořeněnost“ a pod.)

ke str. 11.

zase ty negativy: „ungegenständliche Intentionalität“; ale jak to vyřešit, když se nemůže hned vysvětlit, že intence a intencionalita se nemusí hned vztahovat k nějakému předmětu, když nemůžeme zároveň objasnit, že „předmět“ chápeme jinak, než je zvykem? Takže je snad lépe mluvit o „nichtgegenständliche Intencionalität“. Jenže co v češtině?

ke str. 12.

„zu einem Nicht-Gegenstand (sich) beziehen“: jistě to narazí u mnoha čtenářů, protože si budou jisti, že každý vztah k něčemu je eo ipso vztah k nějakému předmětu (a budou si jisti, že oni vědí, co to je „předmět“)

ke str. 15.

„Noetický optimismus“: no, není to moc důležité, ale taky se mi to moc, vlastně vůbec nijak nelíbí. Každý si pod tím bude myslet, že to znamená, že je možné o něčem (čemkoli) něco definitivního poznat a vědět. No, já vím, už bych toho puntíčkářství měl snad nechat.

Jak řekl lišák Malému princi: nic není dokonalé. A nic není definitivní. Ale poznávat přece jenom můžeme, lépe, ale i hůře. To že by byl optimitsmus?

ke str. 16.

zde (jakož i jinde) se na mnoha místech opakuje – se všemi problémy a pochybnostmi – vše, co je spjato s tím „nicht-gegenständlich“ a „ungegenständlich“. Doporučoval bych větší opatrnost – zejména vzhledem „do budoucnosti“ – prostě se napříště musíme „obrnit“ proti nevhodným a nepatřičným záměnám (konfúzím) a musíme se pokusit ty dva termíny pevněji spojit s náležitými významy (nějak po svém). Vnucovat to druhým asi (bohužel) nepůjde.

ke str. 20.

„ontischer Gegenstand“ – nemyslím, že by bylo možno o „skutečném“ (?) předmětu mluvit jako o předmětu „ontickém“ (i když by ta terminologie přece jen leccos dovolovala, ostatně mnozí jí užívají)). Náleželo by to ovšem do jiné souvislosti: bylo by třeba vylíčit, co kdo míní pod „jsoucím“ (rozdíly mezi bylým, aktuálně jsoucím a ‚budým‘), existujícím (odvozeno do ek-sisto), reálným (odvozeno od „res“) etc. Cítím

to stále jako velmi naléhavou potřebu – a stále si píšu nápady a poznámky k nějakému novému textu o „mé on“. Váš poslaný text mi připadl jako „pokyn“ nikoli jen z Vaší strany, jen Vaším prostřednictvím. Cítím se myšlenkově tak trochu jako – opět: *jen tak trochu* – znovuzrozen (pochopitelně s příslušným odkazem na věk a stav mozku), protože nepředmětně ‚osloven‘.

Nakonec pozdrav: srdečně Vás zdravím! Udělal jste mi velkou radost! Už jsem ani nedoufal, že mé texty někdo bude číst s takovou důkladností a zejména s takovým porozuměním! Sláva Vám! Jste první z mých čtenářů (a tzv. žáků), v kom jsem poznal (když už jsme se tolik zabývali těmi negativy) nepřežvykavce (ale možná, že to je má chyba, že jsem to nerozpoznal).

Váš starý

LvH – Ladislav Hejdánek, v Písku 29.1.2019.